

Jyrki Ruohomäki

Pohjois-Irlanti ja Ahvenanmaa

KAKSI TULKINTAA
KANSANSUVERENITEETISTA

Jyrki Ruohomäki analysoi artikkelissaan vertailevasti Pohjois-Irlannin ja Ahvenanmaan suvereniteetteihin liittynyttä keskustelua ensimmäisen maailmansodan lopulta vuoteen 1922. Erityisesti hän kiinnittää huomiota siihen, miten kansansuvereniteetin käsitettä käytettiin poliittisen separatismien puolesta ja sitä vastaan. Ruohomäki kontekstualisoi kysymyksen suvereniteetista ensimmäisen maailmansodan jälkeisen keskustelun keskeisiin avauksiin kansallisesta itsenäisyysoikeudesta.

Pohjois-Irlanti jäättyi vuonna 1922 Irlannin vapaavaltion ulkopuolelle pysyäkseen osana Yhdistynyttä kuningaskuntaa. Britanniaan kuulamista vaatineet unionistit perustelivat päätöstään sillä, että he eivät tunteneet yhteenkuuluvuutta uuden Irlannin valtaväestön kanssa. Edellisenä vuonna Kansainliitto oli määrännyt Ruotsiin liittymistä toivoneen Ahvenanmaan osaksi Suomea. Vaikka tapaukset sattuvat ajallisesti varsin lähelle toisiaan ja niissä käytetyt argumentit ovat toistensa kaltaisia, aiemmin ei ole tehty vertailevaa tarkastelua siitä, millaisiksi nämä kaksi keskustelua muodostuivat suhteessa toisiinsa.

Tässä artikkelissa tarkastelen, millaisten argumenttiketjujen kautta Ahvenanmaan ja Pohjois-Irlannin suvereniteettiin päädyttiin. Tarkas-

telen myös sitä, miten pohjoisirlantilaiset onnistuivat menestyksekkäästi perustelemaan oikeutensa erottautua Irlannin vapaavaltiosta ja miten taas ahvenanmaalaiset epäonnistuivat tavoitteessaan erottautua itsenäistyneestä Suomesta. Vaikka Ahvenanmaan ja Pohjois-Irlannin välillä on suuria eroja ja näistä ainoastaan Ahvenanmaan tapausta käsiteltiin Kansainliitossa, molemmat prosessit tapahtuivat ajallisesti ja temaattisesti samassa kontekstissa ja samassa kansainvälisen politiikan murroskohdassa, jota leimasi imperiumien auringonlasku ja kansallisen itsenäisyysoikeuden esiinmarssi. Aihe on taas 2000-luvulla ajankohtainen, sillä esimerkiksi Skotlannin ja Katalonian käynnissä olevissa itsenäisyshankkeissa käyty keskustelu seuraa käsitteistöltään pitkälti Ahvenanmaan ja Pohjois-Irlannin esimerkkejä.

Artikkelin primäärimateriaalina käytän puhetekejiä, joiden kautta itsenäisyysoikeuteen liittyvää keskustelua käytiin. Puheteolla tarkoitetaan J. L. Austenin hengessä kielellistä manööveriä, jonka avulla toimitaan aktiivisesti, pyrkien muuttamaan jokin asiantila¹. Tässä tapauksessa puheteot liittyvät pohjoisirlantilaisten ja ahvenanmaalaisen harjoittamaan retoriikkaan itsenäisyysoikeudesta, eli siihen, mitä itsenäisyysoikeudella tarkoitetaan ja miten sitä haluttiin sovellettavan. Itsenäisyysoikeus itsessään taas on esimerkki kamppailusta käsitteestä, jonka merkitys muuttuu käyttötarkoituksen ja kontekstin mukaan. Pohjois-Irlanti-keskusteluissa nojaan erityisesti Westminsterissä käytyihin *Home Rule*-parlamenttikeskusteluihin. Ahvenanmaan osalta käytän aineistona ahvenanmaalaisen itsensä tekemiä julistuksia, reagoineja niihin sekä Kansainliitossa syntyneitä asiakirjoja asian käsittelyyn liittyen.² Kontekstu-

1. Ks. J. L. Austin, *How to do things with words*. Harvard University Press 1975.

2. Mari Vares on artikkelissaan selvittänyt Ahvenanmaan kysymystä kansainvälisestä perspektiivistä tutkien erityisesti Ison-Britannian ja Ranskan kantojenmuodostusta

YTT Jyrki Ruohomäki työskentelee tutkijana Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikössä Tampereen yliopistossa. Sähköposti: jyrki.ruohomaki@staff.uta.fi.

alisoin artikkelin ajankohdan yleiseen keskusteluun itsemääräämisoikeudesta sekä käsitteen aatehistorialliseen pohjaan.

Kansojen vapaus

Itsemääräämisoikeus on periaate, jonka mukaan itsevaltaisella yhteisöllä on oikeus päättää omasta kohtalostaan ja hallita muodostamaansa poliittista yksikköä, kuten kansallisvaltiota. Itsemääräämisoikeus liittyy ajatukseen yhteiskuntasopimuksesta: ihmiset muodostavat yhteiskunnan symbolisella sopimuksella luovuttaessaan osan itsemääräämisoikeudestaan yhteisölle, jotta he saisivat vastineeksi yhteisön tarjoamia etuja kuten turvallisuutta. Aate juontuu John Lockelta ja Jean-Jacques Rousseaulta ja oli keskeisesti esillä sekä Yhdysvaltain itsenäisyysjulistuksessa (1776) että Ranskan suuressa vallankumouksessa (1789).

Sekä Ahvenanmaan että Pohjois-Irlannin itsemääräämiskeskustelussa oli kysymys siitä, voidaan alueen väestöä pitää itsemääräämiseen oikeutettuna autenttisenä yhteisönä. Irlannin vapaavaltion muodostuessa vuonna 1922 pohjoisirlantilaiset eivät halunneet liittyä osaksi uutta valtiota, jolloin irlantilaiden enemmistön itsemääräämisoikeus ja pohjoisirlantilaisten itsemääräämisoikeus joutuivat konfliktiin. Ahvenanmaalaisten havitellessa oikeutta päättää valtiollisesta tulevaisuudestaan, he törmäsivät itenäistyneen Suomen suvereniteettiin. Kysymykseksi nousi, kuuluiko Ahvenanmaa tämän suvereniteetin piiriin vai muodostivatko ahvenanmaalaiset oman, kohtalostaan päättävän yhteisönsä. Modernissa ajattelussa yhteiskuntasopimus nähdään jatkuvasti neuvoteltavana prosessina, eli sen purkautuminen on esimerkkitapausten kaltaisissa murrostilanteissa täysin mahdollista³.

Ensimmäisen maailmansodan lopulla Yhdysvaltain presidentti Woodrow Wilson lanseerasi itsemääräämisoikeutta korostavat neljätoista periaatetta, joilla hän kyseenalaisti vallitsevan kolonialistisen järjestelmän⁴. Wilsonin lisäksi

myös ainakin V. I. Lenin ja *New Europe* -liike nostivat kansojen itsemääräämisoikeuden esiin, ja itsemääräämisoikeuden merkityksestä ja painotuksista nousikin esiin useita kilpailevia tulkintoja. Wilson korosti omassa ajattelussaan maansisäistä demokratiaa (*self-government*)⁵ ja halusi piirtää Euroopan rajat kansallisuuksien mukaan ollen samanaikaisesti valmis sallimaan monikansalliset valtiot, mikäli niillä oli hallittujensa hyväksyntä⁶. Lenin taas pyrki ensisijaisesti monikansallisten imperiumien hävittämiseen ja sitä kautta vallankumouksen nopeutettuun leviämiseen⁷. *New Europe* -liike korotti voimahahmonsa, brittiläisen Robert W. Seton-Watsonin johdolla kansojen vapauden tärkeimmäksi periaatteeksi, ohi machiavellimaisen ulkopolitiikan. Liikkeen tarkoituksena oli kansojen vapaus etenkin Itävalta-Unkarin alueella.⁸ Uskottiin, että kansan ja valtion tuli, ainakin Euroopassa, vastata toisiaan ja kansainvälisessä järjestelmässä pieninkin kansan ja kansallisvaltion oikeuden tuli voittaa suuremman yksikön valta. Lisäksi kansakunnassa hallittujen tuli hyväksyä hallitsijansa⁹.

Ahvenanmaan kriisiin. Vares ei tarkastele itsemääräämisoikeuden käyttöä eikä Suomen valtion edustajien, ahvenanmaalaisten tai suomenruotsalaisten argumentaatiota, joihin tämä artikkeli nojautuu. Ks. Mari Vares, Ahvenanmaa ja Suomen synty. Kansainvälisiä tulkintoja vuosien 1809 ja 1917 käännekohtasta. Teoksessa Timo Soikkanen (toim.) *Taistelu Autonomiasta. Perustuslait vai itsevaltiut?* Edita 2009, 366–396.

3. Michael Walzer, *Thick and Thin. Moral Argument at Home and Abroad*. University of Notre Dame Press 2006, x.

4. Martti Koskenniemi, National Self-determination today. Problems of legal theory and practice. *The International and Comparative Law Quarterly* 43:2 (1994), 253.

5. Trygve Throntveit, The Fable of the Fourteen Points. Woodrow Wilson and the National Self-Determination. *Diplomatic History* 35:3 (2011), 459.

6. John A. Thompson, *Woodrow Wilson*. Longman 2002, 165.

7. Raic 2002, 187; Throntveit 2011, 457.

8. Harry Hanak, The New Europe 1916–1920. *The Slavonic and East European Review* 39:93 (1961), 376–391.

9. Erez Manela, *Wilsonian Moment. Self Determination and the International Origins of Anticolonial Nationalism*. Oxford University Press 2007, 43.

Kansakollektiivin nostaminen ensisijaiseksi toimijaksi vaikutti myös näkemykseen kansainvälisestä järjestelmästä. Mikäli kansan oikeus toteuttaa itseään haluamallaan tavalla estyi, piti vääryyden kohteeksi joutuneella kansalla olla oikeus tulla kuulluksi kansainvälisen järjestelmän sisällä. Tämä tarkoitti järjestelmän sisällä tapahtuvaa siunausta uusien valtioiden perustamiselle¹⁰.

Itsemääräämisoikeuden vaatimus Ahvenanmaalla ja Pohjois-Irlannissa

Ahvenanmaalaisten halu liittyä Ruotsiin aktivoitui Ahvenanmaalle sijoitettujen venäläisjoukkojen harjoittaman väkivallan sekä myöhemmin Suomen sisällissodan aiheuttaman kuohunnan myötä¹¹. Ahvenanmaan eri saarien edustajat koontuivat yhteen 20. elokuuta 1917 ja antoivat julkilausuman, joka kannatti Ruotsiin liittymistä. Tapaaminen johti liittymistä kannattavan kansalaisadressin keräämiseen, jonka allekirjoitti 7 000 ahvenanmaalaista eli noin kolmannes koko väestöstä¹². Adressissaan ahvenanmaalaiset vetosivat yhteiseen syntyperään, kieleen, kulttuuriin, ajattelutapaan ja käytäntöihin, jotta Ahvenanmaa liitettäisiin Ruotsiin¹³. Myös toisessa, joulukuussa 1917 annetussa julkilausumassa ahvenanmaalaiset lausuivat tahtonsa, jonka mukaan he olivat Venäjän vallan alle joutumisesta saakka kaivanneet takaisin Ruotsin yhteyteen, sillä he olivat puhtaasti osa Ruotsin kansaa¹⁴. *Tidningen Åland* -julkaisun päätoimitaja Julius Sundblomin ruotsalaissuuntauksen motoksi muotoilemasta ”Finland Fritt och Åland Svenskt”, -lausahduksesta huolimatta osa ahvenmaalaisista piti jo joulukuussa 1917 ruotsalaissuuntausta ”pelkurimaisena ja itsekkäänä”¹⁵. Suomen ulkoministeriö reagoi ahvenanmaalaisten julistuksiin jakamalla kansainvälisesti teettämänsä taustaselvitystä, joka alkoi sanoin: ”The principle of self-determination of nations can not be applied to Åland, because the inhabitants of Åland do not constitute a nation”¹⁶.

Siinä missä ahvenanmaalaisten poliittinen yhteisö näyttää muodostuneen nopeasti, Irlannin unionistien järjestäytyminen oli pidempi prosessi. Pohjois-Irlannin unionismin juurten voidaan nähdä olevan peräisin jo 1500-luvulta, jolloin Englannin kruunu kolonisoi Irlannin saaren ja saarelle asutettiin (*plantation*) etupäässä skottilaisia protestantteja, joista nykyisen protestanttiväestön katsotaan polveutuvan¹⁷. Unionistien identiteetti onkin kokoelma irlantilaisia, skottilaisia ja brittiläisiä aineksia. Pohjois-Irlannin protestanttien identiteetti ja perinteet ovat ajan myötä erkaantuneet alkuperäisistä skottijuuristaan, mutta ne eivät silti ole kenneet kiinnittymään irlantilaisuuteen. Brittiläisyyttä alettiin painottaa unionismissa 1800-luvulla, kun nationalistiset irlantilaiset alkoivat korostaa katolista uskoa ja gaelin kieltä irlantilaisuuden määreinä¹⁸. Poliittinen unionismi syntyi 1800-luvun lopun Irlannin itsehallinto-debateissa

10. David Raic, *Statehood and the Law of Self-Determination*. Brill Academic Publishers 2002, 183.

11. Christer Kuvaja, Martin Hårdstedt & Pertti Hakala, *Det åländska folkets historia 4*. Ålands Kulturstiftelse 2008, 590.

12. Ulkoministeriön arkisto (UMA), 9/L/II/1, Signum 9 (Ahvenanmaan kysymys), *Report presented to the Council of the League by the Commission of Raporteurs*. League of Nations 1920, 25.

13. Torsten Gihl, *Den svenska utrikes politikens historia IV*. P. A. Norstedt & söners förlag 1951, 342.

14. UMA, 9/L/II/1, *Report presented to the Council of the League by the Commission of Raporteurs*. League of Nations 1920, 25.

15. Kuvaja, Hårdstedt & Hakala 2008, 552.

16. UMA, 9/P/IV/5, *Memorandum. The Åland question*, 1.

17. Pohjois-Irlannin kysymyksessä kielipeleillä on aina ollut suuri merkitys. Esimerkiksi jo alueen kutsuminen Ulsteriksi tulkitaan unionistimieliseksi kannanotoksi, koska nyky-Pohjois-Irlanti sisältää vain kuusi, jakoa edeltäneen Ulsterin maakunnan yhdeksästä kreivikunnasta. Vastaavia esimerkkejä on lukemattomia.

18. John R. Young, *Scotland and Ulster in the seventeenth century*. Teoksessa William Kelly & John R. Young (toim.) *Ulster and Scotland 1600–2000. History, Language and Identity*. Four Courts Press 2004, 11–12.

Kuva 1. Pohjois-Irlannin unionistien marssi Home Rule -lainsäädäntöä vastaan Belfastin Balmoralissa vuonna 1912. Lähde: Public Records Office of Northern Ireland, PRONI: D1403_2~058~A.

(Home Rule)¹⁹ ja vuonna 1886 unionistit järjestäytyivät (*Ulster Unionist Council*) taistellakseen uhkana pitämäänsä irlantilaisista nationalismia vastaan.

Unionistien suhde emämaa Britanniaan on kuitenkin hyvin ristiriitainen. Brittiläisyys on osa unionistista identiteettiä, mutta samanaikaisesti Britannia nähdään epäluotettavana liittolaisena. Unionistit ovat usein kieltäytyneet hyväksymästä Britannian hallinnon päätöksiä, jotka ovat unionisteille epämieluisia²⁰. Unionistien mukaan uniioni on Britannian monarkin ja Pohjois-Irlannin kansan välinen sopimus, joka ylittää myös parlamentin auktoriteetin²¹. Tähän, kansansuveriniteetin ideasta ammentavaan niin sanottuun ehdolliseen sopimusteoriaan on aktiivisesti vedottu silloin, kun brittiparlamentti on säätänyt

Pohjois-Irlannin ”kansalle” epäsuotuisia päätöksiä²².

Vaikka ahvenanmaalaiset allekirjoittivat mainitun adressin Ruotsin kuninkaalle, vaatees-

19. Alan O'Day, *Defending the Union*. Parliamentary opinions 1869 and 1886. Teoksessa George Boyce & Alan O'Day (toim.) *Defenders of the Union. A Survey of British and Irish Unionism since 1801*. Routledge 2001.

20. David Miller, *Queen's Rebels. Ulster Loyalism in Historic Perspective*. Gill & MacMillan 1978.

21. George D. Boyce, *Wearry Patriots. Ireland and the making of unionism*. Teoksessa George Boyce & Alan O'Day (toim.) *Defenders of the Union. A Survey of British and Irish Unionism since 1801*. Routledge 2001, 19.

22. Arthur Aughey, *The Character of Ulster Unionism*. Teoksessa Peter Shirlow & Mark McGovern (toim.) *Who Are the People. Unionism, Protestantism and Loyalism in Northern Ireland*. Pluto Press 1997, 20–22.

ta itsemääräämisoikeuteen ei ole juurikaan löytynyt unionisteihin verrattavia kirjallisia todisteita, saati ideologista pohdintaa. Ahvenanmaalaisten innokkuus osallistua esimerkiksi Suomen vaaleihin lokakuussa 1917 kertoo pikeminkin päinvastaisesta suuntautumisesta²³. Pohjois-Irlannissa muodostettiin aseellisia vapaajoukkoja, jotka olivat valmiita ryhtymään aseelliseen kapinaan unionin puolesta²⁴, mutta mitään tähän verrattavaa ei Ahvenanmaalla tapahtunut, vaan ahvenanmaalaisten kohdalla kansallinen identiteetti oli ambivalentti²⁵. Eräs merkittävä seikka ahvenanmaalaisten hajaantumisen taustalla oli eliitin, kuten papiston ja opettajiston suomenmielisyys, joka juontui Manner-Suomesta saadusta koulutuksesta.²⁶ Kiistatonta kuitenkin on, että molemmissa tapauksissa itsemääräämisoikeutta kannatettiin yhteisöllisesti ja sille haettiin yhdessä mietittyjä perusteluita. Kyse oli rajatun ihmisryhmän julkilausutusta tahdosta olla kuulumatta muodostumassa olevaan valtioon eli Suomeen tai Irlantiin.

Virallisen Suomen reaktio ja Ahvenanmaan asian käsittely ennen Kansainliittoa

Kansa ja itsemääräämisoikeus olivat siis keskeiset käsitteet Ahvenanmaan kysymyksen alusta saakka ja myös virallinen Suomi reagoi näitä käsitteitä käyttäen. Suomen ulkoministeriön viranomaiskäyttöön tilatussa materiaalissa korostetaan, että Suomessa tyytyväisenä elävän ruotsalaisväestön olemassaolon kautta on hyvä argumentoida Ahvenanmaan Suomeen kuulumisen puolesta ja että ilman suomenruotsalaisia Suomen argumentit olisivat heikompia²⁷. Myös historiallisella ja maantieteellisellä todistelulla tuli kuitenkin olemaan suuri rooli Suomen virallisesa argumentoinnissa, joka korosti Ahvenanmaan maantieteellistä suomalaisuutta ja Porvoon valtiopäiviltä periytyvää alueellisesti rikkoutumatonta Suomen suvereniteettia²⁸. Ahvenanmaalaisten vasta-argumenteissa taas nousi-

vat esiin ahvenanmaalaisten sitoutumattomuus Suomeen suuruhtinaskunta-aikana sekä virallisen Suomen maantieteellisen tulkinnan kyseenalaistaminen.

Ahvenanmaalaiset halusivat viedä vaateensa kansanäänestyksen järjestämisestä Pariisin rauhankonferenssiin, mutta Suomen hallinnon kannalta asian ratkaiseminen Pariisissa tuntui uskaliaalta. Tämä ajatus näkyy esimerkiksi sähkösanomassa, jossa Suomen Tukholman lähettiläs Claes Gripenberg kertoo keskustelleensa venäläisen lakimiehen, paroni Michael von Tauben kanssa mahdollisuudesta juridisoida kysymys ja siirtää sen käsittely Haagin kansainväliseen tuomioistuimeen. Siten hankalaa kansallisen itsemääräämisen kysymystä olisi voitu vältellä, ja Ahvenanmaan ongelma olisi pelkistynyt kysymykseksi suvereniteetista²⁹. Vaikka Ahvenanmaan kysymystä ei koskaan käsitelty Haagissa, virallisen Suomen argumentointi noudatti läpi kiistan tätä linjaa, painottaen kansainvälisoikeudellista suvereniteettia ja varoen itsemääräämisoikeuden ajatuksen esiin ottamista.

Manner-Suomen kansan keskuudessa syntyneissä dokumenteissa nostettiin esiin myös itsemääräämisoikeus. Tampereella annettiin Ahvenanmaan kysymyksen innoittamana kansalaisjulistus 19. lokakuuta 1919,³⁰ jonka mukaan "[ahvenanmaalaisilla] ei voi olla kansojen itsemääräämisoikeutta, kun ne eivät ole mikään kansa”.

23. Gyrid Högman, *Ålänningarna och Ålandsfrågan*. Teoksessa Jungar Sune & Vilstrand Nils Erik (toim.) *Väster om Skiftet. Uppsatser ur Ålands historia*. Historiska institutionen, Meddelanden 8. Åbo Akademi 1986, 118–119.

24. Ulster Volunteers (Arms), *The Hansard* 1.8.1918.

25. Kuvaja, *Hårdstedt & Hakala* 2008, 587.

26. Kuvaja, *Hårdstedt & Hakala* 2008, 582–587.

27. UMA, 9/P/4, Selvitys Ahvenanmaan asemasta. Kyseisen ulkoministeriön tilaaman selvityksen on kirjoittanut Professori, kansanedustaja (nuor.) Kustavi Grotenfelt.

28. Katso enemmän maantieteellisten ja historiallisten argumenttien käytöstä Vares 2009.

29. UMA, 9/G/2, Sähkösanoma Suomen Tukholman lähetystöstä 1.2.1919.

30. UMA, 9/R/2, Ruotsin Kuninkaallisen Hallituksen Edustajalle Suomessa.

Myös eduskunnalle 16. lokakuuta 1919 annettu välikysymys otti kantaa ahvenanmaalaisten vaatimaan kansanäänestykseen itsemääräämisoikeuden käsitteistön kautta: ”Jos sellaista menettelyä noudatettaisiin, voisi missä tahansa pieni murto-osa jonkunmaan kansallisuutta saattaa maan kokonaisuudelle mitä arveluttavampia haittoja. Kansojen itsemääräämisoikeuden soveltaminen ahvenanmaalaisiin ei voi tulla kysymykseen, koska he ovat osa Suomen ruotsalaista väestöä eikä mikään eri kansallisuus.”³¹ Suomen sisäpolitiikassa hallitusta kohtaan annettu kritiikki keskittyikin kyseisen välikysymyksen lailla siihen, miksi kunnollisia autonomiavakuuksia ei annettu Ahvenanmaan tapauksessa tarpeeksi nopeasti. Huomattavaa on, että ainakin ulkoministeriössä pelättiin Tampereen julistuksen kaltaisen argumentaation vahingoittavan Suomen etua³².

Ahvenanmaa, iän kaiken ruotsalainen

Ahvenanmaan tilanne oli suurvaltapolitiittisesti erilainen kuin Pohjois-Irlannin. Ahvenanmaan aluetta ei tarkasteltu pelkästään kansojen itsemääräämisoikeuksien kannalta, vaan sen demilitarisointi oli kansainvälinen toimi, joka oli saanut alkunsa jo 1800-luvun alussa. Ahvenanmaalaiset pyrkivät aktiivisesti pois objektin asemasta ja omaksi kansainvälispoliittiseksi subjektitikseen muun muassa lähettämällä Ranskalle, Britannialle, Italialle ja Yhdysvalloille Wilsonin periaatteisiin nojaavia vetoamuksia roolinsa kasvattamiseksi³³. Ahvenanmaalaisten luonnollisin liittolainen Ruotsi näki Ahvenanmaan tilanteen kuitenkin etupäässä turvallisuuskysymyksenä³⁴. Ahvenanmaalaiset eivät siis saaneet autonomisen toimijan osaa edes ruotsalaisten ajattelussa. Sen sijaan Pohjois-Irlannissa unionistit pystyivät varsin vapaasti määrittämään agendan, jolla ratkaisua haettiin. Ahvenanmaan tapaus ratkaistiin Kansainliitossa ilman ahvenanmaalaisia, kun taas Pohjois-Irlantia koskevat päätökset tehtiin brittiparlamentissa, missä unionistit olivat jopa yliedustettuina.

Osa briteistä toivoi, että Britannia antaisi Kansainliitolle suuren merkityksen ulkosuhteissaan, osa taas näki Kansainliiton jo alusta lähtien toisarvoisena³⁵. Kansainliitto tuli lopulta lisäämään Britannian velvollisuuksia maailmalla, mutta ei haastanut brittien vapautta käsitellä esimerkiksi Irlannin kysymystä haluamallaan tavalla³⁶. Koska Irlantia ei itsenäisenä valtiona vielä ollut olemassa, kyseessä ei koskaan ollut juridisessa mielessä kahden suvereenin kiista, kuten Ahvenanmaalla, vaikka irlantilaisnationalistit esittivätkin, että Irlannin kysymys otettaisiin Versailles'n kokouksen asialistalle³⁷.

Britannian asema Kansainliitossa oli etenkin sen alkuaikoina merkittävä, koska Yhdysvallat ei vielä osallistunut organisaation toimintaan³⁸. Britannia halusi kehittää liittoa rauhanvälitystoiminnan suuntaan ja välttää sitovien puolustus-sopimusten solmimista, mikä taas oli Saksaa pelkäävän Ranskan tavoite³⁹. Tässä tilanteessa Britannian haastaminen Pohjois-Irlannin tapauksessa olisi ollut erittäin vaikeaa.

Ahvenanmaan kysymyksen käsittely Kansainliitossa oli kaksivaiheinen. Ensin Lakimies-

31. UMA, 9/G/4, Eduskunnalle.

32. Suomen Tukholman suurlähettiläs Jarl Söderhjelm valitti sähköissään Helsinkiin Tampereen julistuksen haittaavan suuresti hänen työtään kysymyksen parissa. Ks. UMA, 9/R/2, Sähkösanoma Tukholmasta 14.11.1919.

33. Norman J. Padelford & K. Gösta A. Andersson, The Aaland Islands Question. *The American Journal of International Law* 33:3 (1939), 472. ”Their [adressin jättäjien] wish was based on the same right of self-determination that the people of Finland claimed for their independence of the Russian state. UMA, 9/G/2, Representation of the Population of Åland to the Council of the League of Nations, 2.

34. Vares 2009, 372.

35. Helen McCarthy, *British People and the League of Nations*. Manchester University Press 2011, 3–9, 59.

36. Ibid.

37. T. P. O’Conner, Hansard, HC Deb 5.11.1918, vol 110, col 1962, <http://hansard.millbanksystems.com/> (1.8.2015).

38. Ruth Henig, *Makers of the Modern World. League of Nations*. Haus Publishing 2010, 59.

39. Henig 2010, 76.

komissio arvioi, kuuluiko asia Kansainliiton toimivaltaan, minkä jälkeen niin sanottu Raportöörien komitea antoi asiasta lausuntonsa. Ahvenanmaalaiset perustelivat lakimieskomissiolle toivettaan, sillä, että Suomi riistää ahvenanmaalaisilta saman oikeuden itsemääräämiseen, mitä on juuri itse soveltanut kansakollektiivina⁴⁰. Ahvenanmaalaiset panivat myös merkille Suomen pyrkivän soveltamaan samaa oikeutta, jotta Itä-Karjala liitettäisiin Suomeen⁴¹.

Syksyllä 1920 Kansainliiton lakimieskomissio totesi lausunnossaan, että Ahvenanmaan asukkaiden vaatima kansallisen itsemääräämisoikeuden toteutuminen sekä asiaan liittyvät poliittiset ja sotilaalliset seikat merkitsevät sitä, että asiaa ei voida pitää pelkästään Suomen sisäisenä asiana. Tätä näkemystä perusteltiin sillä, että Suomen valtio ei tilanteen kriisiytyessä ollut vielä vakiintunut valtioksi.⁴² Lisäksi ahvenanmaalaisen tahto liittyä Ruotsiin edelsi komission mukaan Suomen itsenäisyysjulistusta.⁴³ Kansainliitto tulkitse ahvenanmaalaiset mahdollisesti sellaiseksi yhteisöksi, jolla olisi oikeus vaatia itsemääräämistä ja päätti käyttää peruskirjansa antamaa oikeutta asian käsittelemiseksi⁴⁴. Aikalaisraporteistakin näkyy asian ennakkotapaaluonne. Ensimmäistä kertaa kaksi itsenäistä valtiota jätti keskinäisen kiistan muiden valtioiden edustajista koostuvan kolmannen osapuolen ratkaistavaksi⁴⁵.

Kansainliiton uskottavuuden näkökulmasta Ahvenanmaan asia nousi käsittelyyn oikeaan aikaan, sillä Kansainliitto oli juuri epäonnistunut Armenian itsenäisyyden puolustamisessa. Tämä oli tuskastuttanut pääministeri Lloyd Georgen, joka tokaisi Kansainliiton pystyvän vain hyödyttömiin päätöslauselmiin⁴⁶. Koska Ruotsi ja Suomi eivät olleet suurvaltoja, eikä niillä kummallakaan ollut suurvaltatukijoita, Kansainliitto pystyi määrittelemään asian perinpohjaisen käsitteilytavan vapaasti. Se näkyy varsin idealistisissa, Wilsonin periaatteisiin nojaavissa perusteluissa, joilla Kansainliitto perusteli asian ottamista käsittelyyn⁴⁷.

Lakimieskomission perusteluissa ruotsalaisahvenanmaalainen argumentointi yhteisöllisestä siteestä Ruotsiin painoi vahvasti, ja komissio näkikin kiistattomana, että Ahvenanmaa on iän kaiken (*since the time immemorial*) ollut ruotsalainen alue. Ahvenanmaalaisen argumentaatio oli lähellä unionistien retoriikkaa Westminsterissä, joka vetosi Ulsterin maakunnan protestanttiväestön satoja vuosia vanhaan yhteyteen manner-Britannian kanssa⁴⁸. Lakimieskomission lausunto linjasi kiistan myöhemmät vaiheet, sillä jakamattoman suvereniteetin todistaminen nousi aiempaa selvemmin Suomen retoriseksi strategiaksi.

Hyvä esimerkki tästä on suomalaisten älymystö- ja kulttuuripiireihin kuuluvien vaikuttajien heti syksyllä 1920 julkaisema pamfletti *The Åland Question and the rights of Finland*, jota voidaan pitää vasta-argumenttina lakimieskomission kantaan Suomen suvereniteetin kiistanalaisuudesta. Pamfletin strategia oli yhtäältä rakentaa kuva Suomesta, jonka valtiollinen olemassaolo oli alkanut Porvooon valtiopäiviltä ja toisaalta vähätellä katkosta, joka Suomen itsenäistymisen ja kansalaissodan yhteydessä syntyi⁴⁹.

Lausunnossaan Kansainliitolle 20. heinäkuuta 1920 ahvenanmaalaiset kierrättivät lakimies-

40. Ahvenanmaan edustajien kommentti Lakimieskomission lausuntoon 22.7.1920, 4. UMA, 9/G/II/, Representation of the Population of Åland to the Council of the League of Nations, 6.

41. UMA, 9/GL/II, 24.

42. UMA, 9/L/II/1, *Report presented to the Council of the League by the Commission of Raporteurs*. League of Nations 1920, 25.

43. Ibid.

44. Ibid.

45. The Editor, *The Åland Islands Dispute and the League. Advocate of Peace Through Justice* 82:8 (1920), 262.

46. Henig 2010, 70.

47. Ibid.

48. Graham Walker, *A History of the Ulster Unionist Party. Protest, pragmatism and pessimism*. Manchester University Press 2004, 77.

49. *The Åland Question and the Rights of Finland*. The Finnish Literary Society 1920, 3–7.

komitean omaa muotoilua, jonka mukaan Ahvenanmaa on ollut iän kaiken ruotsalainen. Ahvenanmaalaiset painottivatkin läpi lausuntonsa historiallisia perusteluita etnisten sijaan. Ahvenanmaalaiset eivät lausuntonsa mukaan olleet ottaneet osaa Porvoon valtiopäiville, eivätkä he olleet muun Suomen tapaan hyväksyneet liittymistä Venäjään. Lausunnossa ahvenmaalaiset kutsuivat itseään sanalla väestö (*population*) eikä sanalla kansa (*nation*) niin kuin unionistit toisaalla. Termi *national* tuli esiin ainoastaan loppulauseessa ”national solidarity with Sweden”, joka luettiin yhdeksi syyksi vaaditun kansanäänestyksen järjestämiselle. Toisaalta etnistä vastakkainasetteluakin lausunnossa oli, sillä suomalaiset kuvattiin siinä vieraana rotuna, jonka pelättiin valloittavan saariston (*foreign race would invade the islands*).⁵⁰ Nationalismitutkija David Millerin mukaan tämän tyyppinen, pelkään kansan tahtoon vetoava itsemääräämisvaade on osoittautunut liian ohueksi, sillä menestynyt itsemääräämisoikeyteen vetoaminen vaatii autenttisen ja omaleimaisen kulttuurin esiintuomista⁵¹.

Ahvenanmaan kysymyksen käsittely Kansainliitossa keskittyi siis suvereniteetin ja valtiojärjestelmän vakauden ympärille, kun taas Pohjois-Irlanti-debattia ei käyty valtiojärjestelmäkäsittelin. Westminsterissä rajojen piirtäminen seurasi nousevia poliittisia identiteettejä, mikä myös sopi ajan henkeen. Unionistit onnistuivatkin perustelemaan eronsa uudesta Irlannista omaleimaisen kulttuurinsa, etenkin protestanttisen uskontonsa kautta⁵². Unionistien argumentti Irlannin kahdesta kansasta menestyi⁵³. Ahvenanmaalaiset taas menettivät oman identiteettipoliittisesti parhaimman argumenttinsa, eli kielieron suhteessa manner-Suomeen, koska ruotsinkieliset manner-Suomessa eivät kannataneet Ahvenanmaan Ruotsiin liittymistä⁵⁴.

Irlannin kaksi kansaa

Westminsterissä kysyttiin, tulisiko myös Ulsterin maakunnalle antaa oikeus irtautua Irlannista,

mikäli irlantilaisille suotaisiin itsemääräämisoikeyus.⁵⁵ Pohjoisirlantilaisien asiaa voimakkaimmin ajanut Edward Carson vastasi tähän kysymykseen argumentoimalla Ulsterin erottautuvan muusta Irlannista rotunsa, uskontonsa, haaveidensa ja toiveidensa suhteen⁵⁶. Tämä näkemys sai kannatusta ja etninen argumentti Pohjois-Irlannin valtiollisen olemassaolon puolesta nousi yhä voimakkaammin esiin⁵⁷, vaikkakin unionistien kansallisuustunnetta syytettiin vasta-argumenteissa keinoitekoiseksi ja ulkoapäin tuotetuksi⁵⁸.

50. UMA, 9/L/II/1, Representation of the Population of Åland to the Council of the League of Nations 22.7.1920.

51. David Miller, *The Nation State*. Routledge 1995.

52. Sir Edward Carson, *The Hansard*, HC Deb 22.12.1919, vol 123, col 1197; Jennifer Todd, *Unionist Political Thought*. Teoksessa David George Boyce, Robert Eccleshall & Vincent Geoghegan (toim.) *Political Thought in Ireland Since the Seventeenth Century*. Routledge 1993, 198–199.

53. Ks. esim. Arthur Aughey, *Under Siege*. Blackstaff Press 1989; vrt. Lloyd George 22.12.1919. "[The unionists] love the hills of Antrim in the same way as we love the plains of Roscommon, but the centre of their patriotic enthusiasm is London, whereas the centre of ours is." *The Hansard*, HC Deb 22.12.1919, vol 123, col 1172; Sir Francis Acland. *The Hansard*, HC Deb 22.12.1919, vol. 123, col 1225.

54. Katso esim. UM, 9/R/8, Pohjanmaan ruotsalaisten lausunto Ruotsin hallitukselle 6.1.1919; Torsten Gihl, *Den Svenska utrikes politikens historia IV 1914–1919*. P. A. Norstedt & Söners Förlag 1951, 354.

55. Arthur Henderson, *The Hansard*, HC Deb 22.12.1919, vol 123, col 1207.

56. Sir Edward Carson, *The Hansard*, HC Deb 22.12.1919, vol 123, col 1197.

57. Ks. Graham Walker, *Ulster unionism and the Scottish dimension*. Teoksessa William Kelly & John R. Young (toim.) *Ulster and Scotland 1600–2000. History, Language and Identity*. Four Courts Press 2004, 33–34. On kiintoisaa, että 1990-luvulla unionistiset intellektuellit alkoivat tuoda uudelleen esiin mahdollisuutta sekä irlantilaiseen, ei-poliittiseen kulttuuri-identiteettiin että poliittiseen, brittiläiseen identiteettiin, jotka voisivat ilmetä ristiriidattomasti samassa henkilössä.

58. Lt. Commander Kenworthy, *The Hansard*, HC Deb 7.8.1919, vol. 119, col 673. "I believe the state of things in North-East Ulster is largely artificial, and they appear to have been touched by the same new world feelings which are now actuating the democracies of the world."

Kuva 2. Unionistipuolueen johtaja Sir Edward Carson puhumassa vuonna 1913. Lähde: Library of Congress, Prints and Photographs Division.

Irlantilaisnationalistien pääasiallinen vastargumentti painotti Irlannin saaren muodostavia luonnollisia rajoja ja sitä, että Irlantia piti kohdella yhtenä yksikkönä, jonne mahdollisesti jäävä protestanttivähemmistö tulisi saamaan yhtä hyvän kohtelun kuin esimerkiksi Määriin ja Böömiin jääneet saksalaisvähemmistöt⁵⁹. Unionistit ja pääministeri Lloyd George vastasivat nationalisteille, että heidän vaateensa merkitsee itsemääräämisoikeutta irlantilaisille, mutta riistää saman oikeuden muilta eli unionisteilta⁶⁰. Lloyd George näytti tulleen keskustelujen kuluessa vakuuttuneeksi siitä, että Irlannin saari ei yksinkertaisesti sisältänyt vain yhtä kansallisuutta. Hän muun muassa totesi tuskastuneena, että yrittäessään tiedustella Irlannin saarella asuvien mielipidettä itsemääräämisoikeuden periaatetta käyttääkseen nationalistit ja unionistit hajoavat kukin kolmeen tai neljään eri osaan, joista jokainen vaatii omanlaistaan itsemääräämisoikeuden soveltamista⁶¹.

Brittiparlamentissa haettiin esimerkkejä ja rinnastuksia myös ulkomailta. Ulsterin väestöä ja irlantilaisia verrattiin vapauttaan vaativiin puolalaisiin ja baskeihin sekä saksalaisiin Böömissä ja Määrissä⁶². Ahvenanmaan kohdalla separatismi taas sai uutta pontta syksyllä 1919, jolloin Ranskan pääministeri Clemenceau rinnasti Ahvenanmaan Schleswigin Tanskaan liittämiseen ja Huippuvuorten Norjalle antamiseen.⁶³

Irlannin nationalistit vetosivat siihen, että koko maailma vaatii Irlannin kysymyksen ratkaisemista niin, että itsemääräämisoikeus tulee toteutumaan, ilman että unionistit sanelisivat saaren enemmistön kohtalon⁶⁴. Nationalistien mukaan Irlannin jakoa ei hyväksyttäisi kansainvälisessä yhteisössä samaan aikaan, kun Puolan jaon vääryyttä oltiin korjaamassa⁶⁵, eikä Presidentti Wilson henkilökohtaisesti tulisi sallimaan moista⁶⁶. Ahvenanmaan tapaukseen ei kuitenkaan vedottu parlamenttikeskusteluissa kertaakaan, vaikka käsiteltävät kysymykset olivat hyvin lähellä esimerkiksi Kansainliiton arviointisjaryhmän raportin tematiikkaa.

Vakaus voittaa idealismin

Kansainliiton lopullinen Ahvenanmaata koskeva päätös pohjautui Raportöörien lausuntoon, jonka lähtökohta oli, että kansojen itsemääräämisen periaate⁶⁷ ei ole ainoa seikka, jonka perus-

59. T. P. O'Conner, *The Hansard*, HC Deb 5.11.1918, vol 110, col 1968.

60. Lloyd George, *The Hansard*, HC Deb 21.7.1919, vol 118, col 1052.

61. Lloyd George, *The Hansard*, HC Deb 21.7.1919, vol. 118, col 1053.

62. Bonar Law, *The Hansard*, HC Deb 5.11.1918, vol. 110, col 2011.

63. UMA, 9/G/2, *Åbo Underrättelsen* 30.9.1919.

64. Thomas Scanlan, *The Hansard*, HC Deb. 5.11.1918, vol. 110, col 2020.

65. John Dillon, *The Hansard*, HC Deb 5.11.1918, vol. 110, col 2060.

66. Ibid.

67. Itsemääräämisestä käytetään lausunnossa ensisijaisesti muotoa *free-determination*.

teella Ahvenanmaan tapauksen kaltaisia ongelmia tulee tarkastella. Raportöörit siteerasivat suoraan lakimieskomission aiempaan lausuntoa:

The recognition of this principle [of self-determination] in a certain number of international Treaties cannot be considered as sufficient to put it upon the same footing as a positive of the Law of Nations⁶⁸.

Raportöörin johtopäätös oli, että vähemmistön halu erota emävaltiostaan, mikäli tätä kunnioitettaisiin periaatteena, tulisi tekemään valtiojärjestelmän epävakaaksi ja anarkistiseksi⁶⁹. Lausunto alleviivasi perusteluissaan ajan hengen muutosta kansojen vapaudesta kohti kansainvälisen järjestelmän stabilointia.

Kansainliitto linjasi Ahvenanmaa-päätöksessään, että valtiojärjestelmän kunnioituksen periaatteesta voitaisiin poiketa vasta valtion olemassaolon ollessa epävarmaa tai uuden valtion syntyessä. Kansainliiton määrittelyssä itsemääräämisoikeutta ei voitu kuitenkaan käyttää vakiintuneiden valtioiden pilkkomiseen⁷⁰. Päätökseen liitettiin varaus, jonka mukaan päätöstä ei tule lukea siten, että se merkitsisi liiton puuttumattomuutta tilanteessa, jossa valtio sortaa osaa kansastaan. Karen Knop on tulkinnut lausuman viittauksena käynnissä olleeseen Irlannin vapaavaltion ja Pohjois-Irlannin syntyyn, minkä suhteen Kansainliitto halusi säilyttää toimintavalmiutensa⁷¹. Kansainliiton mukaan vähemmistön eroaminen emävaltiosta ja siirtyminen toisen valtion yhteyteen tulisi tapahtua vain viimeisenä vaihtoehtona esimerkiksi sortotilanteessa⁷².

Kansainliiton päätös Ahvenanmaan tapauksessa linjasi kansallisen itsemääräämisoikeuden alistaiseksi valtiojärjestelmän vakaudelle. Martti Koskenniemi on nostanut esiin toisen tavan tulkita kansallista itsemääräämisoikeutta. Koskenniemen tulkinnassa itsemääräämisoikeus tarkoittaisi yhteisön oikeutta toteuttaa omanlaisiaan yhteisöllisyyttä siten, että yhteisöllisyyden vaade voisi oikeuttaa emävaltiosta eroamisen⁷³.

Pohjois-Irlannin tapauksessa unionistien argumentaatio vetosi juuri tähän seikkaan⁷⁴. Unionistien mukaan heidän tapansa elää ei voisi toteutua, mikäli alue liitettäisiin vieraan valtion kaltaiseen Irlannin tasavaltaan. Unionistien argumentit löysivät tukijansa pääministeri Lloyd Georgesta, jonka mukaan Pohjois-Irlannin rodullisesti, uskonnollisesti, tapakulttuuriltaan ja ulkonäöltään eroavan kansanosan pakottaminen yhteisen Irlannin hallinnon alle olisi loukkaus universaalia itsehallinnon periaatetta vastaan⁷⁵. Pääministeri Lloyd George kiteytti parlamenttikeskustelussa käsityksensä siitä, että kansallisuuden määrittää viime kädessä kansan tahto ja että ulsterilaiset eivät olleet osa Irlannin kansaa⁷⁶. Lloyd Georgen ja unionistien argumentaa-

68. UMA, 9/L/II/1, *Report presented to the Council of the League by the Commission of Rapporteurs*. League of Nations 1920, 27.

69. "To concede to minorities, either of language or religion, or to any fractions of a population the right of withdrawing from the community to which they belong, because it is their wish or their good pleasure, would be to destroy order and stability within States and to inaugurate anarchy in international life". UMA, 9/L/II/1, *Report presented to the Council of the League by the Commission of Rapporteurs*. League of Nations 1920, 28.

70. Ibid.

71. Karen C. Knop, *Diversity and Self-Determination in International Law*. Cambridge University Press 2002, 78.

72. Robert Randle, From National Self-Determination to National Self-Development. *Journal of the History of Ideas*, 31:1 (1970), 271.

73. Koskenniemi 1994, 246–247.

74. Hugh O'Neill, *The Hansard*, 3.6.1919, col. 1971; Sir Edward Carson, *The Hansard*, 22.12.1919, col.1198.

75. Lloyd George, *The Hansard*, HC Deb 22.12.1919, vol 123, col 1171. "In the North-East of Ireland we have a population—a fairly solid population, a homogeneous population—alien in race, alien in sympathy, alien in religion, alien in tradition, alien in outlook from the rest of the population of Ireland, and it would be an outrage on the principle of self-government to place them under the rule of the remainder of the population."

76. Lloyd George, *The Hansard*, HC Deb 22.12.1919, vol 123, col 1172. "The Unionists of Ulster have never transferred their love and allegiance to Ireland. They may be Irishmen, using a geographical term, but they are not Irishmen in the national sense."

tio vastaa Koskenniemen ajatusta, jonka mukaan yhteisöllisyyden toteutumisen vaatimus ylittää maantieteen tai rodun kansallisuuden määrittäjänä, vaikka unionistiretoriikka toki käytti myös molempia mainittuja tekijöitä erityisasemansa perustelemiseen. Näin tarkasteltuna Pohjois-Irlannin autonomisuus sekä Irlannin että Britannian suhteen voidaan nähdä irtiottona juuri sillä hetkellä muotoutuneista kansainvälisen politiikan ja kansainvälisen oikeuden konventioista ja jopa esimerkkinä postetnisestä tavasta itsemääräämisoikeuden ymmärtämiseen⁷⁷. Unionistit nähtiin useissa irlantilaisnationalistien parlamenttipuheenvuoroissa uppinkaisina suhteessa mannereurooppalaiseen kansallisvaltiokehitykseen, jota pidettiin modernina ja jonka ajateltiin vahvistavan kansansuvereniteettia. Onkin kiinnostavaa tarkastella tilannetta toisinpäin käännettynä ja nähdä unionistien argumentit edistyksellisinä.

Ahvenanmaan tapauksessa ratkaisu nojasi reaaliolitoikiikkaan ja sattui ajankohtaan, jossa kansainvälinen yhteisö etsi keinoja sopia kiistanza ilman vahvojen valtojen sanelua. Jos ahvenanmaalaisia olisi tukenut esimerkiksi yksi suurvalloista, alueesta olisi voinut tulla pohjolan Gibraltarin kaltainen poikkeama. Tällainen Ahvenanmaan liittäminen Ruotsiin olisi saattanut irrottaa Suomen skandinaavisesta perheestä. Suomen käymä sisällissota ja suomalaisdiplomaattien järkähtämättömyys oli osaltaan tuke-massa johtopäätöstä siitä, että Ahvenanmaan pitäminen osana Suomea oli paras ratkaisu⁷⁸. Suomi myös haluttiin palkita bolsevistisen hyökkäyksen vastustamisesta⁷⁹.

Käsitekampailua ja reaaliolitoikiikkaa

Pohjois-Irlannin haluttomuus liittyä Irlannin tasavaltaan nojaa periaatteeseen, jonka mukaan hallinnolla on oltava hallittujensa hyväksyntä. Pohjois-Irlannin erottautuminen Irlannista on etenkin takavuosina tulkittu yksinkertaistaen Irlannin ja Britannian väliseksi suvereenikamppailuksi⁸⁰, vaikka itse asiassa ilman pohjoisirlanti-

laisten aloitteellisuutta alueen luovuttaminen osaksi Irlannin vapaavaltiota olisi tuskin noussut kynnyskysymykseksi. Ahvenanmaan kysymys taas on Pohjois-Irlantia selvemmin kahden suvereenin, eli Suomen ja Ruotsin, kamppailu, joka tosin alistettiin kolmannen osapuolen ratkaistavaksi. Vaikka ahvenanmaalaiset protestoivat joutumistaan vastentahtoisesti suomenkielisten suomalaisten hallittaviksi, tämä ei riittänyt perusteeksi sille, että alue olisi määrätty Ruotsille. Itsemääräämisoikeuden periaatteet olivat siis Ahvenanmaan kysymyksen kohdalla väistyneet reaaliolitoikiikan vaatimusten tieltä, eikä kansallisesta itsemääräämisoikeudesta noussut yleisperiaatetta kansainväliseen järjestelmään⁸¹.

Ahvenanmaan ja Pohjois-Irlannin tapauksista löytyy paljon yhtymäkohtia. Etenkin molemmissa keskusteluissa käytetty kieli ja käsitteet ovat pitkälti samankaltaiset. Kiintoisaa on, että kieleen, kulttuuriin ja etnisyyteen vedettiin molemmissa tapauksissa lähes samoin ja saman painoisin argumentein, mutta silti tehdyt päätökset ovat toistensa peilikuvia. Tämä osoittaa itsemääräämisoikeuden kaltaisen käsitteen poliittisuuden, joka pakenee eksaktia määritelmää ja sovellusta.

Vaikka Ahvenanmaalla tyytymättömyys saaren asemaan nousee edelleen aika ajoin esiin, alueen lähihistoria on poikennut siinä määrin Pohjois-Irlannin vaiheista, että aluetta on alettu kutsua rauhan saaristoksi ja suomalainen diplomaatia on jopa pyrkinyt tuotteistamaan Ahve-

77. Esimeriksi ajankohtaiset Katalonian ja Skotlannin itsenäisyshankkeet perustuvat, etenkin Kataloniassa, voimakkaasta postetnisestä näkemyksestä yhteisöllisestä autenttisuudesta.

78. Padelford & Andersson 1939, 476; James Barros, *The Åland Islands Question. Its Settlement by the League of Nations*. Yale University Press 1968.

79. Knop 2002, 86.

80. Whyte 1990, 231.

81. Anthony Whelan, Wilsonian Self-Determination and the Versailles Settlement. *The International and Comparative Law Quarterly* 43:1 (1994), 103.

nanmaata rauhanvälityksen ja vähemmistön oikeuksien esimerkkitapauksena⁸². Pohjoismaiden olemus rauhan tyyssijana otetaan usein itsesäänselvyytenä, vaikka se tuskin sitä on. Se, miksi Ahvenanmaan ja Pohjois-Irlannin tarinat ovat muodostuneet niin erilaisiksi, on kiintoisa jatkotutkimuksen aihe.

Abstract: Northern Ireland and the Åland Islands. Two interpretations of popular sovereignty

In 1921, the League of Nations decided that the Åland Islands should remain a part of Finland. The decision disregarded the claims for a referendum made by the Ålanders. In 1922, Ireland was partitioned as Northern Ireland executed the right given to it to secede from the new Irish Free State. The principles of self-determination and popular sovereignty were central in both of these processes, but while self-determination was granted to the people of Northern Ireland, the similar demands made by Ålanders were declined. This article compares the debates from the

British House of Commons and the material related to the Åland Islands affair to determine whether they explain the opposite outcomes. The primary material is contextualised with the post-World War I ideological atmosphere, which emphasised the freedom of nations and the need for a more democratic world order. The article concludes that the different outcomes demonstrate the ambiguous and political nature of the idea of self-determination and the contestable nature of political concepts, emphasising the skills of a political agent. The comparison also shows the resiliency of power politics.

Keywords: self-determination, popular sovereignty, Northern Ireland, Åland, League of Nations, autonomy

82. Kimie Hara, The Åland Settlement as a Resolution Model for Asia-Pacific Regional Conflicts. *Issues & Insights* 7:4 (2007), 1–15. – *Nyt julkaistu Jyrki Ruohomäen artikkeli on käynyt läpi tieteellisen vertaisarvioinnin.*